

INTO THE INFORMATION AGE

A Perspective for Federal Action on Information

AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION

LITTLE, A. D.: Into the information age. A perspective for federal action on information. Chicago, ALA, 1978. 134 p.

Az információ korszaka felé

Helyzetfelismerés

...Érezhetően haladunk az információ korszaka felé... A dolgozó népességnek több mint a fele a jövőben várhatóan a tájékoztatással fog foglalkozni és e folyamatot nincs módunkban megállítani... Az információs szakemberek nagy száma ellenére mégsem lehetséges feldolgozni mindazokat a fontos információkat, amelyek arra hivatottak, hogy megoldják a társadalom és gazdaság problémáit... A hetvenes évek információs intézményei már most segélykérően emelik karjaikat...

Így foglalja össze az American Library Association (ALA = az Amerikai Könyvtári Szövetség) kutatócsoportja a hetvenes évek végére kialakult helyzetet az USA tájékoztatásügyéért felelős vezetők részére. A National Science Foundation (Nemzeti Tudományos Alapítvány) támogatásával készült jelentés elemzi az elmúlt évtizedekben kialakult információs tevékenységeket és szolgáltatásokat, a megvalósult információs rendszerek jellemzőit, a megoldott és megoldatlan problémákat, valamint tartalmazza a tájékoztatásügy továbbfejlesztésével kapcsolatos távlati szövetségi cselekvési program irányelveit.

Így foglalja össze az American Library Association (ALA = az Amerikai Könyvtári Szövetség) kutatócsoportja a hetvenes évek végére kialakult helyzetet az USA tájékoztatásügyéért felelős vezetők részére. A National Science Foundation (Nemzeti Tudományos Alapítvány) támogatásával készült jelentés elemzi az elmúlt évtizedekben kialakult információs tevékenységeket és szolgáltatásokat, a megvalósult információs rendszerek jellemzőit, a megoldott és megoldatlan problémákat, valamint tartalmazza a tájékoztatásügy továbbfejlesztésével kapcsolatos távlati szövetségi cselekvési program irányelveit.

Helyzetelemzés

A XIX. századtól kezdve a társadalom számára egyre újabb és újabb területek váltak létfontosságúvá (1. táblázat).

1. táblázat

időhatárok	művelt terület
XIX. szd. – XX. szd. közepe	tudomány, alapvetően a természettudományok
a II. világháború és az 1960-as évek	a tudomány és a technika
a hetvenes évek végétől kezdődő „információs korszak”	a tudomány, a technika és az interdiszciplináris társadalmi és humán problémák

A tájékoztatásügy szempontjából természetesen e területek váltak információ-érzékenyvé. Ez a művelt területek információhordozóira, felhasználóira, az információs technikára és technológiára és az információk hozzáférése idejének rövidülésére is nagymértékben hatott, amint ez a 2. táblázatban is szemlélhető.

A táblázat adatai azt is érzékeltetik, hogy a tájékoztatásügy egymásra épülő periódusai mindig megőrzik az előző szakasz lényeges elemeit és az ott elkezdődött folyamatok az egyre újabb és bővülő társadalmi problémák hatására fejlődnek. Így például a 3. szakaszban a differenciált felhasználói kategóriákat az egymás mellett működő könyvtárak és az elektronikus újságok kiadói egyaránt „kiszolgálják”, (Nota bene: a könyvtárak is beszerezhetik az elektronikus újságokat.)

Döntő változás várható a tudományos és műszaki információ (STI = Scientific and Technical Information) terén. A tudományos és műszaki információ a hatvanas-hetvenes évek uralkodó információ-típusa. A tudomány és technika területén szerveződtek meg a korszak legfejlettebb rendszerei. Felhasználói a kutató-fejlesztő intézetek, ipari vállalatok, termelő üzemek; feladata alapvetően a K+F témák, a termelés, az értékesítés információellátása. Ezekben a rendszerekben fejlődtek ki az első számítógéppel előállított permutált indexek, mágnesszalagos szolgáltatások, központi adatbázisok.

A nyolcvanas évek társadalmi méretű problémái azonban kizárólag a tudományos és műszaki információs rendszerekkel nem oldhatók meg, mivel ezek több mint műszaki, műszaki-gazdasági kérdések. Jellemzésül a társadalom előtt álló megoldandó problémák közül néhány:

- a gazdasági jólét, életszínvonal;
- környezetszennyeződés, környezetvédelem;
- a mezőgazdasági termelés, élelmezés;
- energiaforrások, energiafelhasználás;
- egészségügy, gyógyítás, egészségvédelem;
- elemi csapások, katasztrófák megelőzése stb.

E kérdések megoldása nem csupán műszaki feladat: szociológusok, közgazdászok, pénzügyi szakemberek, jogászok, politikusok, államigazgatási adminisztrátorok és más szakmák szakembereinek közös erőpróbája. Ennek információs vetülete: a tudományos műszaki információs rendszerek mellett ki kell alakítani a „Tudományos-műszaki és társadalmi információ (STSI = Scientific, Technical and Societal Information) rendszereit; vagy a tudományos műszaki információs rendszereket ezen interdiszciplináris információs rendszerekbe bele kell építeni.

A tájékoztatásügy másik égető megoldandó kérdése a gazdaságosság, az információ finanszírozása. Nyilvánvaló, hogy a tájékoztatásügy korábbi szakaszaiban kialakult nyilvános könyvtárakat, dokumentációs hálózatokat, „non-profit” információs intézményeket továbbra is fenn kell tartani, hiszen információ-szolgáltatásuk hozzájárul az össz-társadalmi kérdések megoldásához. Ugyanakkor azt is világosan kell látni, hogy – bármilyen jó szolgáltatások ellenére – a társadalom teljes információigényét nem tudják biztosítani. Ezért – a hetvenes évektől erősebben – kialakult a profit érdekeltségű információs ipar.

2. táblázat

Az információügy fejlődése / három fontosabb periódusának néhány jellemzője (USA)

idő	művelt terület	a kialakult információs rendszer	felhasználó	tipikus információs intézmények	tipikus információ-hordozók	az információk hozzáféréseinek átlagos gyorsasága
XIX. szd. – XX. szd. közepe	tudomány	diszciplinára (tudományágra) orientált inf. rendszerek	– tudósok, – oktatók, – részben a műszaki elit, – egyéni felhasználók	– intézeti, kutató-intézeti, egyetemi könyvtárak, tudományos kiadók	– könyv, folyóirat, egyéb nyomtatott dokumentum	– egy hónaptól – évekig
II. világháborútól, a hatvanas évek	tudomány + technika	feladatra, hivatásra („mission”) orientált inf. rendszerek	– technológusok, – mérnökök, – K+F és – alkalmazó szakemberek	– országos, ágazati és helyi dokumentációs szervek, hálózatok, – TMI központok – inf. elemző központok, – adatbázisok	– kutatási jelentések – dokumentációs kiadványok és szolgáltatások – részben számítógépes előállításal, – egyéb médiák	– hetente, illetve néhány perctől több órás keresési válaszidővel
az 1970-es évek végétől a század végéig	tudomány + technika + össztársadalmi problémák	problémára orientált információs rendszerek	– állami és helyi vezetők, – szakértők, – konzulensek, – marketing szakemberek, – politikusok, – kulturális csoportok	– on-line „supermarket”-ek, – elektronikus folyóiratok, hírközlő kiadók, – automatizált hivatalok stb.	– terminál, – elektronikus rögzítésű dokumentumok stb.	– néhány perctől több órás keresési válaszidővel földrészek, országok, városok, intézetek között

Az eladásra termelő információs vállalatok, például a marketing, piackutató intézetek, mérnöki tanácsadó szolgálatok, elektronikus újság és hírközlő kiadók, adatinformációs központok stb. nagyon nagymennyiségű feldolgozott, értékelt és minőségileg ellenőrzött információval s igen gyakran gyorsaságukkal járulnak hozzá már most a jelenlegi és az elkövetkezendő időszakokban felmerülő társadalmilag hasznos és szükséges problémák megoldásához.

Az egyre dráguló információs források, az egyre bonyolultabb információs technika (a távadatközlés, műholdas hírvétel, a számítógépes tárolás és interaktív hozzáférés stb.) mindhárom tájékozási formánál, nevezetesen a nyilvános könyvtári rendszerekben, a non-profit információs szerveknél és az információs ipar vállalatainál, súlyos gazdasági problémákat okoztak.

A megoldás főbb irányai

A jelentés legfontosabb felismerése, hogy az Egyesült Államok kormányának, a kongresszusnak, a szövetségi hivataloknak, az egyes államok központi és helyi szerveinek irányítói számára az elkövetkező évtizedekben létérdekük az információ. Ez nemcsak általános megállapítás, hanem a központi tervezés kérdése.

A központi tervezésnél alapvetően azokat az információs tevékenységeket kell támogatni, amelyek a társadalom súlyponti kérdéseit kívánják megoldani. A kijelölt társadalmi célokhoz az információközvetítés és döntéselőkészítés rendszerét kell kifejleszteni. Ennek keretében a tudományos műszaki információs rendszereket a társadalmi problémákra orientált tudományos és műszaki információs rendszerekké célszerű módosítani. Az új típusú információs rendszerek szoros együttműködésben oldják meg feladataikat a korábbi korszakok modernizált információs intézményeivel és az információs ipar szolgáltatásaival. A kiemelt társadalmi problémák megoldását támogató információs intézményeket gazdaságilag – alapítványokkal, szerződésekkel, dotálással stb. – támogatni kell.

Nemzetközi szinten, elsősorban az ENSZ, az Unesco bizottságaiban és más fórumokon szorgalmazni kell az információáramlás, a dokumentumcsere a copyright kérdések megoldását.

SZEPESVÁRY TAMÁS